

Kinesisk kalender

Leif Littrup

Den moderne kalender	1
Den traditionelle kalender	1
60-tals cyklus af 10 himmelske stammer <i>gan</i> 干 og 12 jordiske grene <i>zhi</i> 支.....	1
De 10 himmelske stammer 天干.....	1
De 12 jordiske grene 地支.....	2
De 60 kombinationer	2
År	3
Måneder	3
Uger	3
Dage.....	3
24 solperioder 二十四节气.....	3

Den moderne kalender

Den kinesiske kalender har siden 1949 været identisk med den almindeligt anvendte internationale (gregorianske) kalender. Kinesiske tidsangivelser begynder normalt med største enhed, så dateringer ligner meget ISO-8601 med år-måned-dag f.eks. 2015年10月01号 = 2015-10-01 = 1 oktober 2015.

Med republikkens start i 1912 blev året opdelt i måneder og uger efter den internationale kalender, mens man gav årene tal efter republikkens grundlæggelse således at 1912 var år 1. Denne kalender anvendes stadig på Taiwan.

Den traditionelle kalender

Den traditionelle kinesiske kalender er *lunisolar*, en blanding af solkalender og månekalender. Året følger solen og har navn efter en 60-tals cyklus og tidligere også efter dynasti og hersker.

Årets opdeling i måneder følger månen, og måneder begynder altid ved nymåne. Et år kan have 12 eller 13 måneder idet der ca. hvert tredje år indskydes en ekstra måned. Nytår er, med meget få undtagelser, ved den anden nymåne efter vintersolhverv. Nytår ligger således i perioden fra ca. 21 januar til 21 februar.

Denne kalender anvendes stadig til at fastlægge traditionelle festdage, først og fremmest nytåret.

Derudover opdeles året også i 24 solperioder, se tabel nedenfor. Normalt fastlægges kun en enkelt festdag efter disse opdelinger.

60-tals cyklus af 10 himmelske stammer *gan* 干 og 12 jordiske grene *zhi* 支

De ældste optegnelser af tid på orakelben er en 60-tals cyklus 干支 *gānzhī*, med 60 kombinationer fra 2 serier, de 10 himmelske stammer 天干 *tiāngān* og de 12 jordiske grene 地支 *dìzhī*, som bruges til at angive følgen af såvel dage som måneder og år.

Til de enkelte tegn eller kombinationer kan der være knyttet betydninger, herunder dyrenavne, som man ser nævnt ved årene. Det fremgår af tabeller nedenfor.

Det år, der begynder 26 januar 2009 eller 2009-01-26 har den jordiske gren *chou* 丑 og er derved oksens år.

De 10 himmelske stammer 天干					
天干 <i>tiāngān</i>	Dobbelt kombination	Element	Binær genstand <i>yáng</i> 阳	Binær genstand <i>yīn</i> 阴	Planet
甲 <i>jiǎ</i>					
乙 <i>yǐ</i>	甲乙	木 træ	Fyr	Bambus	Jupiter
丙 <i>bǐng</i>					
丁 <i>dīng</i>	丙丁	火 ild	Brændende træ	Lampeflamme	Mars
戊 <i>wù</i>					
己 <i>jǐ</i>	戊己	土 jord	Høj, bakke	Slette	Saturn
庚 <i>gēng</i>					
辛 <i>xīn</i>	庚辛	金 metal	Våben	Kedel	Venus
壬 <i>rén</i>					
癸 <i>guǐ</i>	壬癸	水 vand	Bølger	Bække	Merkur

De 12 jordiske grene 地支					
Grene	Dyrenavn		År	Stjernetegn	Tid på dagen
子 zǐ	鼠 shǔ	Rotte	1996	Væderen	23-01 三更
丑 chǒu	牛 niú	Okse	1997	Tyren	01-03 四更
寅 yín	虎 hǔ	Tiger	1998	Tvillingerne	03-05 五更
卯 mǎo	兔 tù	Kanin	1999	Krebsen	05-07
辰 chén	龙 lóng	Drage	2000	Løven	07-09
巳 sì	蛇 shé	Slange	2001	Jomfruen	09-11 上午
午 wǔ	马 mǎ	Hest	2002	Vægten	11-13 中午
未 wèi	羊 yáng	Får	2003	Skorpionen	13-15 下午
申 shēn	猴 hóu	Abe	2004	Skytten	15-17
酉 yǒu	鸡 jī	Høne	2005	Stenbukken	17-19
戌 xū	犬 quǎn	Hund	2006	Vandmanden	19-21 初更
亥 hài	猪 zhū	Svin	2007	Fisken	21-23 二更

De 60 kombinationer										
Af de 10 stammer gan干 (hver 6 gange i samme søjle) og de 12 grene zhi支 (hver 5 gange forskudt i rækkerne)										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	1 jiǎzǐ 甲子	2 yǐchǒu 乙丑	3 bǐngyín 丙寅	4 dīngmǎo 丁卯	5 wùchén 戊辰	6 jǐsì 己巳	7 gēngwǔ 庚午	8 xīnwèi 辛未	9 réngshēn 壬申	10 guǐyǒu 癸酉
2	11 jiǎxū 甲戌	12 yǐhài 乙亥	13 bǐngzǐ 丙子	14 dīngchǒu 丁丑	15 wùyín 戊寅	16 jǐmǎo 己卯	17 gēngchén 庚辰	18 xīnsì 辛巳	19 réngwǔ 壬午	20 guǐwèi 癸未
3	21 jiǎshēn 甲申	22 yǐyǒu 乙酉	23 bǐngxū 丙戌	24 dīnghài 丁亥	25 wùzǐ 戊子	26 jǐchǒu 己丑	27 gēngyín 庚寅	28 xīnmǎo 辛卯	29 réngchén 壬辰	30 guǐsì 癸巳
4	31 jiǎwǔ 甲午	32 yǐwèi 乙未	33 bǐngshēn 丙申	34 dīngyǒu 丁酉	35 wùxū 戊戌	36 jǐhài 己亥	37 gēngzǐ 庚子	38 xīnchǒu 辛丑	39 réngyín 壬寅	40 guǐmǎo 癸卯
5	41 jiǎchén 甲辰	42 yǐsì 乙巳	43 bǐngwǔ 丙午	44 dīngwèi 丁未	45 wùshēn 戊申	46 jǐyǒu 己酉	47 gēngxū 庚戌	48 xīnhài 辛亥	49 réngzǐ 壬子	50 guǐchǒu 癸丑
6	51 jiǎyín 甲寅	52 yǐmǎo 乙卯	53 bǐngchén 丙辰	54 dīngsì 丁巳	55 wùwǔ 戊午	56 jǐwèi 己未	57 gēngshēn 庚申	58 xīnyǒu 辛酉	59 réngxū 壬戌	60 guǐhài 癸亥

De 60 kombinationer på række

1	jiǎzǐ	甲子	21	jiǎshēn	甲申	41	jiǎchén	甲辰
2	yǐchǒu	乙丑	22	yǐyǒu	乙酉	42	yǐsì	乙巳
3	bǐngyín	丙寅	23	bǐngxū	丙戌	43	bǐngwǔ	丙午
5	dīngmǎo	丁卯	24	dīnghài	丁亥	44	dīngwèi	丁未
5	wùchén	戊辰	25	wùzǐ	戊子	45	wùshēn	戊申
6	jǐsì	己巳	26	jǐchǒu	己丑	46	jǐyǒu	己酉
7	gēngwǔ	庚午	27	gēngyín	庚寅	47	gēngxū	庚戌
8	xīnwèi	辛未	28	xīnmǎo	辛卯	48	xīnhài	辛亥
9	réngshēn	壬申	29	réngchén	壬辰	49	réngzǐ	壬子
10	guǐyǒu	癸酉	30	guǐsì	癸巳	50	guǐchǒu	癸丑
11	jiǎxū	甲戌	31	jiǎwǔ	甲午	51	jiǎyín	甲寅
12	yǐhài	乙亥	32	yǐwèi	乙未	52	yǐmǎo	乙卯
13	bǐngzǐ	丙子	33	bǐngshēn	丙申	53	bǐngchén	丙辰
14	dīngchǒu	丁丑	34	dīngyǒu	丁酉	54	dīngsì	丁巳
15	wùyín	戊寅	35	wùxū	戊戌	55	wùwǔ	戊午
16	jǐmǎo	己卯	36	jǐhài	己亥	56	jǐwèi	己未
17	gēngchén	庚辰	37	gēngzǐ	庚子	57	gēngshēn	庚申
18	xīnsì	辛巳	38	xīnchǒu	辛丑	58	xīnyǒu	辛酉
19	réngwǔ	壬午	39	réngyín	壬寅	59	réngxū	壬戌
20	guǐwèi	癸未	40	guǐmǎo	癸卯	60	guǐhài	癸亥

År

Alle år har et navn efter denne 60-årscyklus, men siden begyndelsen af Zhou 周 dynastiet omkring år 1000 f.v.t. er årene også angivet med kongers og kejseres regeringstid således at det første fulde år efter deres tiltræden blev det første år i en ny periode. Fra 149 f.v.t. blev indført opdelinger af kejserens regeringstid i årsperioder *niànhào* 年号 som herefter blev den periode, hvorefter årene tælles.

I kalenderen er årsperioder vigtigere end kejserens navn, men da nogle årsperioder har identiske navne under forskellige kejsere, medtages kejserens navn normalt. Kejseren kunne ændre årsperiode gennem sin regeringstid, ofte i forbindelse med lykkevarslende eller uheldsvarslende begivenheder.

Fra starten på Mingdynastiet i 1368 har alle kejsere kun haft en årsperiode i hele deres regeringstid, og de er ofte bedst kendt ved disse navne, såsom Hongwu Kejseren eller Kangxi Kejseren (men ikke, som det nogle gange ses, kejser Hongwu eller kejser Kangxi). Kejserne havde både personnavne og tempelnavne m.v.

Dynasti	Kejser	Årsperiode	År	Måned	Dag	ISO-dato
Tang 唐	LI Longji 李隆基 Xuánzōng 玄宗	Kāiyuán 开元	7. år 七年	6. måned 六月	5. dag 五日	719-06-26
Ming 明	ZHU Yuanzhang 朱元璋 Tàizǔ 太祖	Hóngwǔ 洪武	1. år 一年	8. måned 八月	23. dag 二十三日	1368-10-05
Qing 清	AISIN GIORO Puyi 爱新觉罗溥仪	Xuāntǒng 宣统	3. år 三年	8. måned 八月	23. dag 二十三日	1911-10-14

I vestlig litteratur er det praksis for årene før 1912 at repræsentere det kinesiske år med det år i den internationale kalender, hvor det kinesiske nytår ligger i januar eller februar. Det er en skønssag for den enkelte forfatter om datoer også omregnes til den internationale kalender. Det er hensigtsmæssigt for begivenheder hvortil der også findes optegnelser i kilder fra andre kalendertraditioner, mens det nogle gange kan være besværligt, hvis der kun arbejdes med interne kinesiske forhold, som alle har den samme datering i kilderne.

Måneder

Månederne tælles fra 1 til 12. Den første dag i måneden er altid ved nymåne. Hver måned har derfor 29 eller 30 dage. For at nytåret ikke skal flytte sig mere end en måned i forhold til solåret, indsættes der interkalendære måneder eller skudmåneder *rùnyuè* 闰月. Det sker i år med nymåne inden for de første 11 dage efter vintersolhverv. Skudmåneden er i et sådant år den første måned der ikke indeholder en *zhōngqì* 中气 fra de 24 solperioder. Skudmåneden får samme nummer som den foregående måned med tilføjelsen *rùn*. Vintersolhverv er, i hvert fald i nyere praksis, normalt i den 11. måned.

Uger

Måneden har været opdelt i perioder. Det mest almindelige har været 3 perioder, hver på ca. 10 dage. De nævnes i kilderne bl.a. ved periodiske markeder. Der er også spor af opdelinger på 7 dage. I moderne tid bruges 7-dages ugen.

Dage

Døgnet har været opdelt i 12 perioder, jf. De Jordiske Grene. Nu opdeles i 24 timer.

24 solperioder 二十四节气

Solåret er opdelt i 12 perioder, der begynder på en *jiéqì* 节气. Hver periode er delt halvvejs af en *zhōngqì* 中气, så hele året har i alt 24 perioder, der skiftevis begynder med *jiéqì* og *zhōngqì*. Solhverv og jævndøgn er altid på en *zhōngqì*.

Solperioderne findes i almanakkerne, så man kan se, hvorledes de passer med den traditionelle opdeling af året, og da hver *jiéqì* og *zhōngqì* har et navn, der henviser til vejret eller afgrøder, bruges de i landbruget til at angive tidspunktet for de forskellige aktiviteter. De findes undertiden i kolofoner på malerier og i breve, men i almindelighed ikke i officielle dokumenter.

De 24 solperioder 二十四节气					
Sæson	Datoer	Jiéqì 节气	Zhōngqì 中气	Oversættelse	Udtale
Forår春	4-5 Feb.	立春		Foråret begynder	Lìchūn
	18-20 Feb.		雨水	Regnvand	Yǔshuǐ
	5-7 Mar.	惊蛰		Ophidsede insekter	Jīngzhé
	20-22 Mar.		春分	Forårsjævndøgn	Chūnfēn
	4-6 Apr.	清明		Klar og strålende	Qīngmíng
Sommer夏	19-21 Apr.		谷雨	Kornregn	Gǔyǔ
	5-7 Maj	立夏		Sommeren begynder	Lìxià
	20-22 Maj		小满	Kornet fyldes	Xiǎomǎn
	5-7 Juni	芒种		Korn i aks	Mángzhòng
	21-22 Juni		夏至	Sommersolhverv	Xiàzhì
	6-8 Juli	小暑		Let hede	Xiǎoshǔ
	22-24 Juli		大暑	Kraftig hede	Dàshǔ
Efterår秋	7-9 Aug.	立秋		Efteråret begynder	Lìqiū
	22-24 Aug.		处暑	Hedens grænse	Chùshǔ
	7-9 Sep.	白露		Hvid dug	Báilù
	22-24 Sep.		秋分	Efterårsjævndøgn	Qiūfēn
	8-9 Oct.	寒露		Kold dug	Hánlù
	23-24 Oct.		霜降	Rimfrost sænker sig	Shuāngjiàng
	Vinter冬	7-8 Nov.	立冬		Vinteren begynder
22-23 Nov.			小雪	Let sne	Xiǎoxuě
6-8 Dec.		大雪		Kraftig sne	Dàxuě
21-23 Dec.			冬至	Vintersolhverv	Dōngzhì
5-7 Jan.		小寒		Let kulde	Xiǎohán
	20-21 Jan.		大寒	Kraftig kulde	Dàhán